

¹ És sabut que *fort* era adjectiu d'una sola terminació fins a temps relativament moderns; en l'epos castellà «el castiello de la Mota, una *peña muy fuerte*». És absolutament infundat el *penyafort* adjectiu que vol suposar el *DALC*M sense altra base que el seu malentès d'aquest romanç, que és dels tradicionals i vells, referent al castell de Montgrí. És ben conegut també que d'aquesta acc. de *penya* o *roca* per 'castell roquer' els exemples es compten per moltíssimes dotzenes a tota la Península: *Penyafort*, *Pena-Cadella* > *Benicadell*, *La Roca del Vallès*, *Sant Martí Sarroca* etc.; *Penafel*: una roca no pot ser fidel, i un castell pot ser-ho o bé infidel. — ² *Pena* 'penya' no causava dificultat mentre *POENA* es va pronunciar *pēa* en sentit de 'pena'. Però quan, amb aquest sentit s'hi generalitzà la variant llatinitzant *pena*, apadrinada per la gent d'església, *pena* 'roca' deixava de ser viable, com a equivoc, i una pronúncia acastellanada *penha* guanyà terreny. — ³ Segons el *Fragmentum Bobiense De Accentibus*, ALLG XIV, 474. ⁴ Jo no dubto que el cèlt. *PENNO*-hagi donat alguns topònims hispànics; com el port. *Penedono*; els castellans que he indicat en *Top. Hesp. i Actas del Col. Prerr-Salm.*, 1974; i noms catalans com *Pení*, *Pincaró* (*PENNO-CARION*), i algun altre, que indico allí i en *E. T. C.* Estic bastant convençut que el nom del gran cim que domina la ciutat d'Alacant, damunt la costa, *Benacantil*, és una forma arabitzada de *PENNO-LAUCANTINO*- 'cap o cim alacantí': nom que, format per celtes i pronunciat pels bizantins com *Penole(f)kantino*-, sofrí una síncope mossàrab, i dissimilació, en **Penolkantilo*, i després arabitza la *P*- en *B*-. Però tot això són NLL i no importen per a l'origen del nom comú *PINNA* > *penya*. — ⁵ Passatge important també pel context, que ens explica la variant *empenyador* per *espenyador* en el següent: «N. S. Jh. Xr. --- no volc morir a esta mort, mas mostrà-s invisible e devallà-se'n --- prenguem exemple de Jh. Xr.: devallem de la cima o *empenyador*» (*Quar.*, 140.179). Com que per estimbar els hi havien d'*empènyer*, com ha dit en el 139.142, i *empènyer* i *espènyer* eren variants entre si, s'alterà *empenyador* en *empanyador* per etim. pop.

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *Pinyó de façana*, *pinyo*, *Penyes de la Regalada*, *la Penya de la Serp*, *Penyesaltes*, *La Penya de Vallardera*, *les Penyes d'en Pissòna*, *la Penya Dreta*, *la Penya de les Arendòles*, *pena*, *les Penyes d'Auló*, *Sa Penya Bosca*, *penya mabre*, *Sa Penya*, *Benicadell*, *Benitatxell*, *Benavites*, *Benafigos*, *Pantà de la Pena*, *Bosc de la Pena*, *Prenafeta*, *Canal de la Calcipena*, *Pena de l'Alba*, *pena* 'ploma', 'ala', 'pinacle', 'llobul', 'pell', 'verga', *penès*, *panès*, *panissers*, *panassers*, *peny*, *Alpens*, *Es Pens*, *lo peny del magall*, *pinyola*, *penyal*, *penal*, *lo Penyal Podrit*, *penyó* (cf. infra), *penyot* (cf. infra), *Penyal del Fred*, *el Penyal*, *el Penyal Gros*, *penyalar*, *penyaletó*, *Es Penyalot*, *penyaler*, *empenyalar-se*, *empenyalador*, *desempenyalar*, *penyalós*, *penyalam*, *penyalenc*, *penal* 'capcer d'una casa', *penalera*, *penyater*, *pe-*

nyatera, *penyategar*, *penyateguer*, *penyateguera*, *penyera*, *penyeral*, *penyó* (cf. supra), *la Penya d'Oltà*, *la Penya d'Ifac*, *els Penyons*, *el Penyó d'Ifac*, *penyot*, *penyotar*, *el Penyotar del Brúfol*, *Penedès*, *Penedes*, *penedo*, *penero*, *Es Penêt*, *penat*, *penart*, *panàs*, *panarada*, *penatxo*, *pendatxo*, *pendatxer*, *pendatxera*, *empenatxar*, *penell*, *gata penera*, *Serra de Gatapanera*, *penó*, *pendó*, *pendonista*, *penoner*, *penonet*, *empenar*, *empenat*, *desempenat*, *donar empena*, *apenyat*, *espenyar*, *espenyedor* (cf. infra), *espenya*, *espenyament*, *espenyagar*, *espenyar*, *espenar*, *país espanat*, *espanall*, *aspenall*, *espanada*, *espanyador* (cf. supra), *espenedor*, *espenyaderot*, *despenyador*, *despenyament*, *despenyar*, *panna*, *pinacle*, *pinàcul*, *pinyacle*, *penya-segat*, *vena-segat*, *Penyagolosa*, **Penyacolosa*, *Penàguila*, *Gulany*, *Penyafort* [n. 1], *Pena-Cadella* [n. 1], *Benicadell* [n. 1], *Penafel* [n. 1], *Pení* [n. 4], *Pincaró* [n. 4], *Banacantil* [n. 4], *empenyador* [n. 5].

²⁰ *PENYORAR*, del ll. *PĪGNÖRĀRE* 'pendre en penyora, posar una penyora', derivat de *PĪGNUS*, -ōris, 'penyora'; el subst. *penyora* més aviat sembla ser derivat postverbal de *penyorar* que provinent del neutre llatí *PĪGNŌRA*, car aquest s'accentuava a la inicial; o bé hi hagué tot seguit fusió d'aquest amb el derivat postverbal. □ 1.ª doc.: *empenyorar* i *penyora* S. XII; *penyorar*, princ. S. XIII.

És ben possible que l'original d'aquests últims textos, en realitat, ja s'hagi de datar del XII. D'altra banda cal tenir en compte que la grafia *pign*-sovint no és més que una forma de representar gràficament *peŋ*- o *piŋ*-; i que la *i* pot no ser més que un vernís llatinitzant, purament extern, de la *e* catalana. En la traducció vigatana dels Usatges (ms. mj. S. XIII, original certament anterior): «con múria lo pare del pubil, demantenen veng<u>en los seus homes ---, ab él, al senyor per qui deu tenir aquela honor, --- e aquels, ab lo tudor --- servesquen al senyor; enaxí que --- si'l tudor vol la honor *pe<n>yorar*, o tenir, oltre lo usat terme, que ajuden a lur senyor senes engan, dementre --- lo tudor tenga l'enfant ---; e nodresca-lo bé» (*AIEC* I, 301.8, cf. *pinyorar lo feu* 323.4 en una altra constitució del mateix ms.). En els *Costs d'ort.*: «Totes hores que ls ciutadans se vullen --- poden fer Comú ---; e los comuners establits per los ciutadans, poden tots los altres ciutadans forçar, dins casa e fora casa, e *penyorar* per lur pròpia auctoritat; e vendre e alienar totes les *penyores*; segons que ells ab los altres ordenares»; «Un hom *empenyorà* a altre una sua honor ---; e'l creador volc que, ja fos ço que fos *penyora*, que la carta que d'aquèn se faia, que digués de venda: e axí mudava la veritat del feyt ---» (I, § 1.18, Ol., p. 17; IV, § 12.2, p. 183).

A la llum d'aquests textos clars, hem d'entendre els docs. arcaics, sovint enterbolits i mig llatinitzats pels escriptors, en llur imperícia de la representació gràfica del romanç: «ipsam meam *pignoram* quom habeo in Savira», doc. ross. de 1130, relatiu a Avalrí (colle. Moreau B. N. P., vol. LIV); «aque'l mas a-l més in *pignora*», «à la onor venuda e '*nigyorada*», «los molins